

پرویز کرمی*

راه میانبر تا توسعه پایدار

آیا استارت‌آپ‌ها همان قدری که آوازه‌شان از طریق رسانه‌ها و گهگذار از زبان مسئولان شنیده می‌شود مهم و ضروری‌اند یا نه؟

به گزارش گروه علم و فناوری ایسکانیوز، وقتی از استارت‌آپ‌ها حرف می‌زنیم، از چه چیزی حرف می‌زنیم؟ آیا درباره یک فعالیت نیمه‌جدی نیمه‌فانتزی و تا حدود زیادی نمایشی حرف می‌زنیم یا نه، درباره یکی از مهم‌ترین راه‌های میانبری که ما را به توسعه پایدار می‌رساند حرف می‌زنیم؟ صریح‌تر بگوییم؛ آیا استارت‌آپ‌ها همان قدری که آوازه‌شان از طریق رسانه‌ها و گهگذار از زبان مسئولان شنیده می‌شود مهم و ضروری‌اند یا نه، این هم یک اصطلاح پرطمطراق اما سرکاری است که چند صباح دیگر فراموش می‌شود و از فرهنگ واژگانی ما دور می‌افتد؟ برای این که به جواب مستدل و واقعی این سوال برسیم و برای این که بتوانیم تصویر روشنی از وضعیت امروز کشورمان در خصوص علم و فناوری ترسیم کنیم، ناچارم به اختصار نکاتی چند را مقدمتا به عرض برسانم.

یک؛ هیچ‌کس، حتی دشمنان قسم‌خورده جمهوری اسلامی، نمی‌توانند منکر توسعه دانشگاه‌ها و علم و فناوری در بعد از انقلاب اسلامی بشوند. وضعیت علمی - دانشگاهی و فناوری ما با چهل سال پیش قابل مقایسه نیست و امروز ما از حیث تربیت افراد تحصیلکرده و تولید علم و فعالیت پژوهشی در دنیا صاحب رتبه‌ایم. گاهی رسانه‌های معاند دروغ‌هایی را سر هم می‌کنند تا واقعیت ایران را وارونه جلوه دهند. آن‌ها درباره ناکارآمدی دانشگاه‌های کشور حرف می‌زنند و توسعه آموزش عالی را فاقد کیفیت نشان می‌دهند. برای این که بدانید دروغ رسانه‌های معاند چقدر دور از واقعیت است، کافی است به ارزش و مقام فارغ‌التحصیلان جوان ایرانی در مجامع بین‌المللی نگاه کنید.

هنوز هم در اداره‌های مهاجرت اروپا و آمریکا و کانادا فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های شریف، تهران، علم و صنعت، امیرکبیر، علوم و تحقیقات، زنجان، اصفهان و ده‌ها دانشگاه دیگر در اولویت قرار دارند. اگر دانشگاه‌ها ناکارآمد بودند، اروپا و کانادا در به‌در به دنبال جذب دانش‌آموخته‌های دانشگاه‌های ایران نمی‌گشت. معنی واقعی توسعه علمی - دانشگاهی وقتی دستتان می‌آید که اعداد واقعی امروز را با اعداد چهل سال پیش مقایسه کنید. فاصله این مقایسه چنان زیاد است که به این نتیجه می‌رسید این دو قابل مقایسه با هم نیستند. ما وقتی از توسعه دانشگاه حرف می‌زنیم، منظورمان فراوانی کلاس و استاد و دفتر و دانشجو نیست. از فراوانی کلاس و استاد و دفتر به فراوانی کاردان و کارشناس و متخصص و خبره و نخبه می‌رسیم. یادمان نرود روزگاری را که از شدت فقر متخصص مجبور بودیم پزشک از هندوستان وارد کنیم و مهندس از کره و کارخانه‌ساز از روس. امروز از فراوانی متخصصان ایرانی، بخشی از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را گاهی به طوع، گاهی به رغبت به خارج از کشور صادر می‌کنیم.

دو؛ بگذارید یکی از لطیفه‌های قدیمی را تعریف کنم. رهگذری دید که کارگری زمین را به‌سختی می‌کند. بلافاصله بعد از او کارگر دیگری کنده اولی را پر می‌کند. پرسید این چه کار بیهوده‌ای است؟ گفتند ما سه نفر بودیم؛ یکی می‌کند، دیگری لوله می‌کاشت و سومی پر می‌کرد. امروز آن که لوله می‌کارد سر کار نیامد، اما ما به وظیفه خود عمل می‌کنیم. نسبت تولید علم و پیشرفت تکنولوژی هم با مراکز دانشگاهی شبیه به نسبت کارگران است. اگر ما به سراغ تولید علم، تاسیس پارک‌های فناوری و مراکز نوآوری سرمایه‌گذاری روی مراکز پژوهشی نمی‌رفتیم، آن توسعه دانشگاهی نیز هبا و هدر می‌شد. امروز مراکز و شتابدهنده‌ها از حالت تشریفات بیرون آمده‌اند و با شناسایی نیازها و ضرورت‌های واقعی کشور توسعه صنعت را در مسیر درست قرار داده‌اند.

نه من و نه هیچ‌یک از مسئولان و نه حتی هیچ‌یک از ناظران منصف ادعا نمی‌کنیم که در توسعه تکنولوژی و تولید علم بر تمام مشکلات فائق آمده‌ایم و به قله‌هایی که از قدیم آرزوی فتحشان را در سر و در دل می‌پختیم رسیده‌ایم، نه. هنوز کار بسیار و راه نرفته و بار زمین‌مانده بسیار داریم. مع‌الوصف به مدد خدای متعال توفیق قرین راهمان بوده و اساتید و جوانان با استعداد کشور در عرصه‌های مختلف دستاوردهایی داشته‌اند که مایه مباهات است. آمارهای بین‌المللی گواه روشنی است تا بر موقعیت علمی - فناوری کشور واقف شویم. علاوه بر این در تکنولوژی هم دوست و دشمن معترفند که ما به هرچه بخواهیم می‌رسیم. یک دلیل عصبانیت امریکا از ایران همین است که به دلشان گران می‌نشیند وقتی می‌بینند ایرانی‌ها در هسته‌ای به توانایی‌های فوق‌العاده رسیده‌اند. توانایی‌های علمی ما منحصر به هسته‌ای و نانو و بایو و هوافضا نیست بلکه ما در هر امری که ضرورت و نیاز آن را با گوشت و پوستمان درک کرده‌ایم، وارد شده‌ایم، راه صد ساله را یک‌شبه پیموده‌ایم و به پیشرفت‌های حیرت‌انگیز رسیده‌ایم. محض نمونه یادآوری می‌کنم پیشرفت‌های علمی ایران را در امور نظامی و دفاعی.

سه؛ سومین واقعیتی که باید در ترسیم وضعیت علم و فناوری کشور مد نظر قرار دهیم، نوآوری و خلاقیت است. متأسفانه این نوآوری و خلاقیت - بنا به دلایلی - به بعضی حوزه‌ها راه نیافته. شاید دلیلش موانع بوروکراتیک و بعضی باورهای غلط و فرهنگی بوده که مثلاً در حوزه خودرو شاهد نوآوری و خلاقیتی در خور توجه نبوده‌ایم. واقع‌بینانه بخواهیم بحث کنیم، در بعضی صنایع پیشرفت که نکرده‌ایم هیچ، پسرفت هم کرده‌ایم. اما در بعضی حوزه‌های دیگر نه تنها جبران مافات کرده‌ایم، بلکه دشمنان خود را متحیر کرده‌ایم. بدون نوآوری و خلاقیت و بدون اعتماد به جوانان متعهد کشور امکان نداشت در زمینه رادار یا پهپاد یا صنایع موشکی و دفاعی ما به چنین پیشرفت عظیمی دست پیدا کنیم.

بی‌شک هر ایرانی از شنیدن این که مرزبانان غیور، هوایم‌ای فوق‌پیشرفته جاسوس متجاوز امریکایی را با موشک ایرانی، تاکید می‌کنم، موشک زمین به هوای ایرانی سرنگون کرده‌اند، شاد می‌شود و احساس سربلندی می‌کند. پیشرفت و نوآوری و خلاقیت اگرچه این روزها خود را در صنایع نظامی و دفاعی نشان می‌دهد، اما منحصر به این حوزه نیست و اگر بتوانیم از ارتقاعی دیگر به شمایل کلی علم و تکنولوژی کشور نگاه کنیم، آن وقت درمی‌یابیم که یک نهضت علمی شروع شده و جوانان کشور با یک شور و نشاط ویژه در پی انجام کارهایی هستند کارستان. چند سال پیش یکی از روشنفکران دردمند و آشنا به مسائل کشور گفته بود: ما محکوم به پیشرفت و ترقی هستیم. حرف او بسیار قابل تأمل بود. راست می‌گفت؛ کشوری که دارای سرمایه‌هایی به این گران‌بهایی باشد چاره‌ای جز پیشرفت ندارد. منظور او از سرمایه چیزی نبود جز همین نیروی انسانی خلاق و دانش‌آموختگان متعهد و انقلابی و پرانگیزه. شما اگر فنی را برای مدتی تحت فشار قرار دهید، این فتر چاره‌ای ندارد که نیروهای مزاحم را پس بزند و به جای اصلی خود برگردد. جوانان دانشمند و خلاق ما همان فنی را می‌مانند که موانع را از سر راه برداشته‌اند، چاره دیگری جز پیشروی ندارند. باز هم خواهش می‌کنم برای درک وضعیت فعلی قدری از این‌جا که ایستاده‌اید، عقب‌تر بروید و تصویر کلی ایران امروز را ببینید و با سال‌های قبل مقایسه کنید. در زمینه مخابرات، در حمل‌ونقل، در هوافضا، در معماری و شهرسازی، در انرژی، در مدیریت منابع، در کشاورزی مدرن، در پزشکی و سلامت، در علم محض و حتی در علوم انسانی و هنر ما در وضعیتی به مراتب بهتر و بالاتر از قبل قرار گرفته‌ایم. اگر بخواهیم این رسیدن از روزی که محتاج پزشک پاکستانی بودیم به امروز که مردمان منطقه برای درمان به ایران می‌آیند و از مراکز درمانی ایرانی نوبت می‌گیرند را اسمی بگذاریم، جز پیشرفت چه می‌توانیم نام نهمیم؟

یک زمانی حمل‌ونقل شهری در ایران، به‌خصوص در تهران و شهرهای بزرگ مترادف معضل و گرفتاری بود. امروز با استفاده بهینه از گوشی‌های موبایل، حمل‌ونقل شهری به یک بیزینس پرسود و منفعت برای طرفین بدل شده. آیا می‌دانید با بهره‌گیری از ظرفیت موبایل، چند شغل واقعی به وجود آمده و چه میزان پول حلال و پربرکت در گردش آمده؟ من فرصت ذکر نمونه‌ها را ندارم اما توصیه می‌کنم خودتان به صورت دیتیل وارد موضوعات مختلف شوید و ببینید بی‌آن که دولت هزینه کرده باشد و شخصاً حضور یافته باشد، چه معضلاتی

حل و فصل شده و چه پیشرفت‌هایی حاصل آمده. آیا بدون استارت‌آپ‌ها می‌توانستیم در تولید و خدمات از آن حالت سخت و شکننده گذشته بیرون بیاییم و به وضعیت قابل قبول و امیدوارکننده و پرنشاط امروزی برسیم؟ استارت‌آپ‌ها هم برکات فرهنگی، اجتماعی به ضمیمه دارند، هم تصدی‌گری دولت را کم می‌کنند و هم از طریق حضور مشارکت‌جویانه دختران و پسران جوان در عرصه‌های اجتماعی بنیان‌های مردم‌سالاری دینی را تقویت می‌کنند. اگر بخواهیم جوانان را به میدان بیاوریم و مسئولیت‌های کلان را روی دوش آن‌ها بگذاریم، چاره‌اش همین است که بستر مناسب را برای استارت‌آپ‌ها فراهم کنیم و از دور مورد حمایتشان قرار دهیم.

چیزی که امروز جلوی چشممان در حال تحقق است، اکوسیستم علم و فناوری و نوآوری چه در داخل ایران و چه در منطقه و چه در عرصه بین‌المللی است. ما با تاسیس زیست‌بوم‌های فناوری در داخل می‌توانیم وارد حوزه‌های جهانی شویم و با دیگر کشورها که عموماً با ایشان منافع مشترک داریم، زیست‌بوم منطقه‌ای و جهانی تاسیس کنیم که البته تاسیس شده است و به نظر می‌رسد سریع‌تر از چیزی که پیش‌بینی شده توسعه یابد. مثلاً درخصوص بندر چابهار، ما و هندی‌ها و چینی‌ها می‌توانیم به کمک همین استارت‌آپ‌ها، راه ابریشم جدیدی راه بیندازیم و غرب و شرق را به هم بدوزیم. این پیوندها البته که می‌تواند منافع اقتصادی و علمی به همراه داشته باشد اما شک نکنید که از منافع‌های سیاسی و فرهنگی نیز خالی نیست. کارشناسان رشد و توسعه قریب‌الوقوع زیست‌بوم‌های اقتصادی - علمی - فناوری را تعبیر به موج سوم کرده‌اند و بر این عقیده‌اند که به کمک این موج می‌توانیم وارد مرحله جدید، وارد دنیای جدید و وارد فصل تازه‌ای از اقتدار و سربلندی میهن عزیزمان شویم.

رئیس مرکز ارتباطات و اطلاع‌رسانی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری*

انتهای پیام/